

INDLEDNING

Psyke & Logos' årligt tilbagevendende konference havde i år symboler som tema. Den psykologiske indfaldsvinkel var naturligvis dominerende, men traditionen tro supplerede vi med synsvinkler fra tilgrænsende fagområder: pædagogik, æstetik, lingvistik og filosofi.

Konferencen, der fandt sted fredag d. 3. februar 1995, havde følgende programpunkter:

TORSTEN INGEMANN NIELSEN: Symbol – repræsentation vs. participation
Diskussion ved Alice Theilgaard

ALICE THEILGAARD: Metaforer i terapiens tjeneste
Diskussion ved Torsten Ingemann Nielsen

ROLF REITAN: Symbolikken hos Freud
Diskussion ved René Rasmussen

RENÉ RASMUSSEN: Fra symbolet til det symbolske
Diskussion ved Rolf Reitan

LISE WARBURG: Talende dyr på tavse tæpper
Med lysbilledforevisning af *Damen med enhjørningen*

ASGER SCHNACK: Modernismens symbolverden
Diskussion ved Niels Kryger

NIELS KRYGER: Symboler i ungdomskulturen
Diskussion ved Asger Schnack

FREDERIK STJERNFELT: Symboler i semiotikken
Diskussion ved Steffen Jørgensen

STEFFEN JØRGENSEN: Metaforens erkendelsesmæssige funktion
Diskussion ved Frederik Stjernfelt

Det er disse oplæg, der danner grundstammen i nummeret, idet det dog skal bemærkes, at Niels Kryger p.g.a. et udlandsophold desværre ikke fik færdiggjort sit oplæg til en artikel. Til gengæld er to andre artikler af henholdsvis Hans Siggaard Jensen og Stig Poulsen kommet til.

Som en redaktionel introduktion har Ole Andkjær Olsen skrevet nogle perspektiverende betragtninger om symbolbegrebet, hvori der trækkes forbindelseslinjer mellem de emner, som behandles i de enkelte artikler.

Hans Siggaard Jensen giver i sin oversigtsartikel et bud på en historisk og systematisk bestemmelse af symbolbegrebet. Han går til begrebets ydergrænser og behandler således ikke blot billedsymbolerne, men også det symbolske sprog, der findes i matematikken, kemien, fysikken og logikken. Via Ernst Cassirers symbolafhandling, der også er hovedreference i Frederik Stjernfelts artikel, får vi et bud på, hvordan det herpå baserede generelle symbolbegreb ser ud.

Lise Warburg ligger i sin artikel tættest på det klassiske symbolbegreb, som det navnlig kendes i den kristne symbolverden. Hendes analyse af en af de seks berømte – ca. 500 år gamle – gobeliner på Clunymuseet i Paris demonstrerer, at et kendskab til middelalderens kristne symbolverden er uomgængelig for at forstå gobelinernes indhold. Dette er et brud med den gængse udlægning, hvorefter gobelinerne skulle være allegoriske fremstillinger af sanserne.

Frederik Stjernfelt giver den filosofiske baggrund for to af de store symbolteorier i vort århundrede, nemlig Peirces og Cassirers. Begge har deres rødder i Kant, og begge repræsenterer en tankegang, hvorefter symbolet i snæver forstand med fordel kan ses i sammenhæng med abstrakte videnskabelige symboler. Af særlig interesse er skemabegrebet og dets relation til symbolbegrebet. Det fremadrettede perspektiv er at opstille en »neokantiansk semiotik«, der skiller sig ud fra Saussures strukturalisme.

Torsten Ingemann Niensens artikel placerer sig på overgangen mellem den almene og den psykologiske tilgang til symbolbegrebet. Symbolet er ikke noget, der skal dechifreres, ikke noget, hvoraf der kan ekstraheres et afgrænset betydningsindhold, men noget, der i sin finite form for den opmærksomme iagttager kan være en privilegeret indgang til det infinite med udfordringer til selvrefleksion og handling.

Rolf Reitan tager sig af det klassiske psykoanalytiske symbolbegreb, sådan som det efter Freuds sparsomme anvisninger blev udarbejdet af fire af de fem medlemmer af »den hemmelige komité«, nemlig Otto Rank, Hanns Sachs, Sándor Ferenczi og Ernest Jones. Reitan konstaterer, at elevernes forsøg på at sætte symbolteorien på en fast formel frem for at give en afklaring efterlader uløste problemer.

Stig Poulsen bevæger sig gennem symbolbegrebets behandling inden for den objektrelationsteoretiske tradition med navne som Klein, Segal, Bion, Milner, Winnicott og Rycroft. Objektrelationsteoretikerne har det til fælles, at de følger symboldannelsen genetisk, således at de skelnes mellem primitive og udviklede symboler. Det er Segals sondring mellem symbolske ækvivaleringer og symbolske repræsentationer, der går igen hos flest forfattere, og som dermed er det vigtigste objektrelationsteoretiske supplement til den klassiske symbolteori.

René Rasmussen går ind i spændingsfeltet mellem en Freud'sk og en Saussure'sk bestemmelse af, hvad et symbol er, og ender følgelig i det Lacan'ske signifiant-begreb. En af Lacans pointer er, at der er stor forskel mellem imaginære symboler, der mest minder om dem, man kender fra Freud, og sprogligt artikulerede symboler tilhørende »det symbolske«. Den sidste gruppe er ikke parvist om end skjult sammenhængende betydningsrelationer mellem det symboliserende og det symboliserede, men dannes af den mangfoldighed af relationer, der findes i »signifiant-vævet« som metaforer og metonymier.

Alice Theilgaard skriver om metaforer i psykoterapien. Metaforer er sproglige figurer, der gennem deres iboende flertydighed åbner op for tilføjelse af betydninger fra det ubevidste. Det er ikke rene primærprocesser i modsætning til sekundærprocesser, men integrerede former, der bevarer tilknytningen til den nærværende realitet og de nærværende problemer med tilføjelse af primærprocessernes evne til at skabe nye perspektiver og finde nye veje.

Steffen Jørgensen går videre med metaforbegrebet som det kendes fra litterære poetikker og stilistikker, men han argumenterer desuden for, at den metaforiske tænkning er uomgængelig som metode til nye erkendelser. Som eksempel herpå nævner han bl.a. Freuds teoretiske arbejder.

I Asger Schnacks artikel om modernismens symbolverden fremlægges eksempler fra 200 års dansk lyrik, der tilsammen illustrerer, hvad teoriudviklingen selv peger på, nemlig at det symboliserede hverken kan reduceres til overleverede ordbogsagtige betydninger eller til fortrængte forestillinger om tabuerede kropsorganer og -aktiviteter. Symboler kan ikke tilbageoversættes til afgrænsede forestillinger, uden at digtningen som sådan demonteres.

Under strengen følger syv anmeldelser: René Rasmussen anmelder Rolf Reitans seneste bog om Freud, mens Kirsten Hyldgaard skriver om René Rasmussens seneste bog om Lacan. De tre efterfølgende anmeldelser relaterer sig til patologien og klinikken: Helle Andersen anmelder Thomas Nielsens bog om kræft og psykologi, Joachim Knop anmelder en ny kollektiv bog om gruppeterapi, og Benny Karpatschof anmelder Jette Fogs bog om det kvalitative forskningsinterview. Til sidst to anmeldelser af nye bøger fra to klassiske psykologiske fagområder: Peter Gundelach skriver om Boje Katzenelsons socialpsykologi, mens Hans Vejleskov tager sig af Arne Poulsens udviklingspsykologi.

Til sidst kommer to debatindlæg med svar på Talli Ungar Andersens kritik af Psyke & Logos' nummer om kønsforskning, som var uddelegeret til en gæsteredaktion bestående af Jette Fog, Kirsten Grønbæk Hansen og Dorte Marie Søndergaard. De to svar er skrevet af henholdsvis Kirsten Grønbæk Hansen og Dorte Marie Søndergaard/Liv Mette Gulbrandsen. Da Talli Ungar Andersen ikke har fundet det nødvendigt at præcisere sine synspunkter yderligere, betragter redaktionen denne debat som afsluttet,

idet påpegningen af kvindelige skribenters relative underrepræsentation dog vil indgå i vores overvejelser fremover.

Konferencen om symboler var arrangeret af Ole Andkjær Olsen og Benny Karpatschof, og det nærværende nummer er redigeret af Ole Andkjær Olsen.